Pred Liber Gratissimus (1. časť): Od Cypriána k Augustínovi – ako Cirkev rozlišovala platnosť sviatostí od svätosti služobníka

Cirkev **18. augusta 2026**

Keď sme v sérii o *Liber Gratissimus* sledovali, ako svätý Peter Damiani v 11. storočí obhajoval platnosť svätení udelených nehodnými či simonickými biskupmi, mohlo sa zdať, že rieši nový problém svojej doby. V skutočnosti vstúpil do diskusie starej mnoho storočí. Cirkev sa už dávno pred ním musela pýtať: Závisí Boží dar od svätosti človeka, ktorý ho vysluhuje? Môže heretik platne pokrstiť? Čo ak je vysluhovateľ hriešnik? A čo zostane zo svätenia človeka, ktorý opustí jednotu Cirkvi?

Odpoveď nevznikla jednou vetou ani za jedným stolom. Za jej postupným vyjasňovaním boli spory biskupov a pápežov, rozkoly, spochybňované krsty i otázka, či hriech jedného človeka dokáže zneistiť sviatosti druhého. Preto je tento príbeh dôležitý. Definície sú dôležité, ale kontext a cesty Cirkvi k nim nám pomáhajú porozumieť ich vnútornej logike.

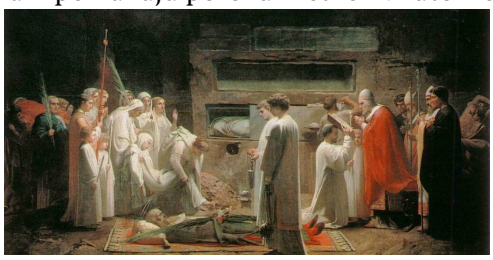

Jules Eugene Lenepveu, Pohreb raných kresťanov – mučeníkov v katakombách

zdroj: wikimedia commons

Ako môže dať niekto to, čo sám nemá?

V 3. storočí bola jednou z veľkých otázok Cirkvi platnosť krstu udeleného heretikmi. Už *tvrdil* Tertullianus v spise *De baptismo* , že heretici nemajú tú istú vieru v Boha a Krista, a preto ich krst nemožno jednoducho pokladať za ten istý krst Cirkvi. Najväčšiu teologickú silu však tejto severoafrickej línii dal svätý Cyprián z Kartága.

Jeho argument rozhodne nebol povrchný. Vychádzal z jednoty Cirkvi, Ducha Svätého a sviatostí. Ak je niekto oddelený od Cirkvi a nemá Ducha Svätého, ako môže prostredníctvom svojho krstu *argumentuje* odovzdávať jeho milosť? Cyprián preto v *Liste Jubaianovi o krste heretikov* , že tam, kde niet Ducha Svätého, nemôže byť podľa neho ani pravý krst.

kladie V ďalšom synodálnom liste o tej istej otázke otázku ešte ostrejšie: *„Kto môže dať to, čo sám nemá? Alebo ako môže vykonávať duchovné úkony ten, kto sám stratil Ducha Svätého?“* A vzápätí vyvodzuje, že ak človek mimo Cirkvi nemôže udeľovať Ducha Svätého, nemôže ani skutočne krstiť.

Je to silná logika – a v dejinách sa bude vracať znova a znova. Problém nebol v Cypriánovom presvedčení, že Duch Svätý nie je majetkom heretika. Otázka bola inde: **Musí byť Boží dar osobným duchovným vlastníctvom vysluhovateľa, aby ho Boh mohol prostredníctvom neho udeliť?**

Ak áno, Cypriánov záver je veľmi ťažké obísť. Ak je však pôvodcom sviatostného daru Boh a človek jeho služobníkom, celý problém sa začína skladať inak.

Pápež sv. Štefan I.

zdroj: picryl.com

Svätý Cyprián proti pápežovi Štefanovi

Proti Cypriánovej praxi sa postavil pápež Štefan I. Rímska Cirkev ľudí, ktorí prijali kresťanský krst mimo jej plného spoločenstva, automaticky znovu nekrstila.

zaznamenáva Eusébius vo svojich *Cirkevných dejinách* , že Cyprián požadoval, aby boli ľudia prichádzajúci z herézy očistení krstom, zatiaľ čo Štefan odmietal zavádzať novotu proti

tradícii zachovávanej od počiatku.

Štefanove listy sa nám nezachovali celé, no jeho stanovisko poznáme dokonca z textov jeho odporcov. Cyprián *uvádza* Štefanovu zásadu: *„Nech sa nezavádza nič nové okrem toho, čo bolo odovzdané.“* Človek prichádzajúci z herézy mal byť prijatý vkladaním rúk na pokánie, nie automaticky novým krstom.

Aj dnešné oficiálne vysvetlenie Kongregácie pre náuku viery (dikastéria) *pripomína* , že Štefan I. v polovici 3. storočia hájil starú rímsku prax neprijímať takýchto navrátilcov novým krstom.

Neznamená to, že už vtedy bola vypracovaná neskoršia teológia sviatostného charakteru, matérie, formy, úmyslu či *ex opere operato*. Vidíme však dve rozdielne logiky. Cyprián veľmi tesne spájal existenciu pravého krstu s plným životom Ducha Svätého v jednote Cirkvi. Rímska prax rozpoznávala, že človek môže prísť z herézy a napriek tomu už niesť niečo, čo sa nemá opakovať.

A potom sa stalo niečo, čo je pre celý tento príbeh takmer rovnako dôležité ako samotný spor: **Cyprián zo svojho presvedčenia nevytvoril novú cirkev.**

Sv. Cyprián

zdroj: Store norske leksikon

Svätec, ktorý sa mýlil, ale nerozbil jednotu

O približne jeden a pol storočia neskôr sa donatisti pokúšali dovolávať Cypriánovej autority proti katolíkom. Svätý Augustín však ich vlastnú oporu obrátil proti nim.

V tretej knihe *De baptismo contra Donatistas* *pripomína* , že Cyprián síce zastával názor, že heretici prichádzajúci do Cirkvi majú byť pokrstení, ale súčasne vyhlásil: *„Nikoho nesúdiac a nikoho nezbavujúc práva spoločenstva, ak zmýšľa inak než my.“*

Augustín zdôrazňuje, že Cyprián zostal v jednote s biskupmi, ktorí zastávali opačnú prax. Dokonca *argumentuje* , že ak donatisti chcú nasledovať Cypriána v opakovaní krstu, mali by

ho nasledovať aj v tom, že pre túto otázku neroztrhol jednotu Cirkvi.

Jeho argument je nepríjemne jednoduchý: ak podľa donatistov spoločenstvo s ľuďmi, ktorí konajú nesprávne, ničí Cirkev, potom by museli vysvetliť, prečo ju nezničilo už v Cypriánových časoch. *im pripomína* Augustín , že Cyprián ani biskupi zmýšľajúci s ním neopustili jednotu s tými, od ktorých sa v tejto otázke líšili.

Katolícka jednota teda neznamená, že každá zložitá otázka bola od prvého storočia vyslovená slovníkom neskorších koncilov. Znamená však aj to, že človek svoj súkromný úsudok neurobí posledným súdom nad samotnou existenciou Cirkvi.

Arles: zradcu potrestať, ale jeho zradu nevložiť na hlavu iného

Donatistická kríza čoskoro priniesla ešte konkrétnejší problém. Po Diokleciánovom prenasledovaní boli niektorí klerici obviňovaní, že rímskym úradom vydali Sväté Písmo alebo posvätné veci. Nazývali ich *traditores* – zradcovia. Otázka sa netýkala iba ich vlastnej viny. Ak takýto klerik niekoho vysvätil, mala jeho zrada poškodiť aj človeka, na ktorého vložil ruky?

rozhodol Koncil v Arles roku 314 , že klerik usvedčený zo zrady na základe verejných dokumentov má byť odstránený z klerického stavu. Vzápätí však dodal, že ak už takýto človek niekoho vysvätil a postavenie samotných vysvätených obstojí, vina svätiteľa im nemá byť na škodu: *non illis obsit ordinatio*.

Tu je dôležité nenechať sa chytiť do pasce jedného nepresného slova. Niektoré preklady výraz *ratio subsistit* podávajú v zmysle „ak boli hodní“. To však nemožno chápať tak, že osobná mravná svätosť svätenca bola podmienkou platnosti svätenia. Kánon rieši disciplinárne postavenie konkrétnych ľudí a otázku, či majú niesť následky cudzej viny. **Nehovorí, že ak bol niekto sám hriešny, sviatosť sa preto neuskutočnila.**

Koncil v Arles tak odmietol logiku akejsi sviatostnej dedičnej viny: zradcu možno potrestať, ale jeho zradu nemožno jednoducho preniesť spolu s vkladaním rúk na človeka, ktorého vysvätil.

pokračoval Ten istý koncil zároveň pri krste heretikov v línii pápeža Štefana. Kongregácia pre náuku viery preto Arles výslovne uvádza v dejinnom vývoji princípu, podľa ktorého chyba vysluhovateľa sama osebe ešte nerobí z pravého krstu nekrst.

Michel Corneille Lancien, Krst sv. Kornélia sv. Petrom

zdroj: picryl.com

Nicea: jedno je zlý služobník, druhé je porušený sviatostný úkon

Ani potom však Cirkev nevytvorila opačné čiernobiele pravidlo: čo sa akokoľvek podobá na kresťanskú sviatosť, musí byť automaticky platné. I. nicejský koncil roku 325 ukazuje, že bolo potrebné rozlišovať aj **to, čo sa pri samotnom obrade zachovalo**.

rozhodol Pri novaciánoch, ktorí sa nazývali *cathari* („čistí“), koncil v 8. kánone , že ich klerici po návrate do katolíckej Cirkvi a prijatí jej viery a disciplíny môžu za stanovených podmienok zostať v klére.

nariadil Pri pauliciánoch postupoval inak. Nicejský koncil v 19. kánone , aby boli po príchode do Cirkvi pokrstení; ich dovtedajší klerici mohli byť po krste, ak boli spôsobilí na cirkevnú službu, následne vysvätení katolíckym biskupom.

Prečo ten rozdiel? Novaciáni boli rigoristickým schizmatickým spoločenstvom, ktoré zachovávalo základnú kresťanskú trojičnú vieru. Pauliciáni nasledovali Pavla zo Samosaty, proti ktorému *musela vyznať* Cirkev , že Ježiš Kristus je **Božím Synom prirodzenosťou a nie adopciou**. Pavol teda nevyznával večného Božieho Syna tak, ako ho vyznáva viera Cirkvi, ale chápal Ježišovo synovstvo adopcionisticky.

Nicea tak ukazuje, že problémom nie je jednoducho hriešny človek. **Jedno je nehodný služobník; druhé je obrad, pri ktorom je narušená samotná viera, ktorá určuje, čo sa sviatostne koná.**

upozorňuje Aj moderné vysvetlenie Kongregácie pre náuku viery , že samotný doktrinálny omyl vysluhovateľa automaticky krst neruší; problém nastáva vtedy, keď je deformácia taká zásadná, že zasiahne samotný sviatostný úkon a úmysel konať to, čo koná Cirkev.

Optát z Milevy: robotníci, nie páni Božích darov

Donatisti však problém položili ešte ostrejšie. Ako môže nehodný človek sprostredkovať svätý Boží dar?

odpovedá Svätý Optát z Milevy v piatej knihe *Contra Parmenianum* takmer odzbrojujúco: *„Služobníci sa môžu meniť; sviatosti sa meniť nemôžu.“* A pokračuje: tí, ktorí krstia, sú **„robotníci, nie páni“**.

vysloví Potom zásadu, ktorá mohla pokojne stáť aj v *Liber Gratissimus*: *„Sviatosti sú*
pýta sa *sväté samy osebe, nie skrze ľudí.“* A donatistov, prečo chcú Boha vytlačiť z jeho vlastných darov.

odpovedá Optát dokonca priamo na námietku: *„Ako môže dať ten, kto nemá čo dať?“* Jeho odpoveď v podstate obracia celú otázku: veď práve človek nie je tým, kto vlastní očistenie. Boh v Písme hovorí, že očisťuje on.

Cyprián správne trval na tom, že človek nemôže vlastniť Ducha Svätého ako svoj majetok. Optát však presúva ťažisko otázky: **práve preto nemáme Boží dar pripisovať človeku.**

A tu už máme pripravenú pôdu pre Augustína.

Augustín: ak sviatosť stojí na svedomí kňaza, istotu nemáme nikdy

spájal Donatistický biskup Petilián vo svojom spise proti katolíkom očistenie prijímateľa so svedomím toho, kto krst udeľuje. Augustín v *Contra litteras Petiliani* ukázal, kam takáto predstava vedie.

Čo ak sa vysluhovateľ navonok javí ako svätý a v skrytosti žije v ťažkom hriechu? Kto z nás pozná srdce iného človeka? Ak účinok sviatosti stojí na jeho svedomí, veriaci môže mať možno pekný obrad, ale nikdy istotu, čo vlastne prijal.

obracia Augustín preto pozornosť od nepoznateľného svedomia človeka ku Kristovi. Práve toto je základom sviatostnej istoty: nemusím vedieť všetko o kňazovi, aby som vedel, kto ustanovil sviatosť.

sumarizuje Oficiálne vysvetlenie Kongregácie pre náuku viery Augustínovu náuku veľmi priamo: platnosť krstu nezávisí od osobnej svätosti vysluhovateľa ani od jeho príslušnosti k Cirkvi, pretože pravým pôvodcom sviatostného účinku je Kristus.

ide tak ďaleko Augustín , že môže použiť provokatívnu paralelu: nech navonok krstí Peter, Pavol či dokonca Judáš – Kristov krst zostáva Kristovým.

Kristovu sviatosť možno mať a pritom s ňou narábať zle

Tu sa začína rúcať základná donatistická pasca.

píše Augustín v prvej knihe *De baptismo contra Donatistas* : *„Ak sa môže mimo (*
rozlišuje *jednoty) zachovať, prečo by sa tam nemohla aj udeliť?“* A vzápätí : sviatosť môže byť mimo jednoty udelená **nesprávne**, no predsa udelená. Po zmierení s Cirkvou začne

byť spásonosne užívané to, čo človek už predtým mal, ale bez jednoty z toho nemal náležitý úžitok.

formuluje V tretej knihe toho istého diela potom Augustín jedno z najčistejších rozlíšení celej kontroverzie: *„Jedna vec je nemať sviatosť a iná vec je vlastniť ju nesprávne a pokračuje nezákonne si ju privlastňovať.“* A : sviatosti neprestávajú byť sviatosťami Krista a Cirkvi iba preto, že ich nezákonne používajú heretici alebo zlí ľudia. Takých ľudí treba **napraviť a potrestať**, ale sviatosti treba **uznať a ctiť**.

Katolícka odpoveď teda nie je: všetko, čo robíte, je dobré. Ale ani: všetko, čo robíte, je nič.

Hriech zostáva hriechom, rozkol rozkolom a heréza herézou. No Kristov dar sa nestáva dielom diabla iba preto, že sa ocitol v rukách človeka, ktorý koná proti Kristovi. Augustín to v šiestej *vyjadruje* knihe *De baptismo* priamo: krst je Kristovou sviatosťou, kým heréza a závisť sú dielami diabla; existencia jedného v tom istom človeku nepremení Kristovu sviatosť na diablovo dielo.

Carlo Cignani, Sv. Augustín

zdroj: picryl.com

„Hľa, tu je Kristus“ – keď sa túžba po čistej Cirkvi zmení na sektu

A práve tu Augustín vyslovuje poznámku, ktorá znie až nepríjemne súčasne.

varuje Kristus v reči o posledných časoch pred falošnými prorokmi, ktorí budú hovoriť: *„Hľa, aplikuje tu je Kristus alebo tam.“* Augustín tento výrok v prvej knihe *De baptismo* priamo *Hovorí* na rozdeľovačov, ktorí odťahujú ľudí od katolíckej Cirkvi. o nepriateľovi, ktorý oblieka vlkov do ovčieho rúcha, aby mohli hovoriť: *„Hľa, tu je Kristus alebo tam“*, oddeliť mnohých od katolíckeho mesta a stiahnuť ich do izolácie vlastných osídiel.

Augustín teda Kristovo eschatologické varovanie pred falošnými prorokmi

číta aj akovarovanie pred ľuďmi, ktorí tvrdia, že Kristovu pravú Cirkev už nemožno hľadať v katolíckejjednote, ale iba **„tu“ – v našej oddelenej skupine**.

A práve tu sa starý spor dotýka našej doby azda najviac. Mnohé sekty totiž nemusia začínať zlým úmyslom. Na začiatku môže byť úplne oprávnené pohoršenie nad hriechom, zlým kňazom, nedôstojným biskupom či skutočným úpadkom. Bez základného rozlišovania sa však ľahko posunie logika:

Tento kňaz ťažko hreší, teda jeho sviatosti nemôžu byť pravé. Títo biskupi zlyhávajú, teda ich svätenia a autorita nemôžu pochádzať od Boha. Cirkev je plná hriešnikov, teda už nemôže byť Kristovou Cirkvou. A napokon: pravá Cirkev zostala iba **tu**, medzi nami.

Problém sa začal túžbou po očistení. Skončil vytvorením ďalšej „čistej“ cirkvi.

žiada Augustínova odpoveď nie je tolerovaním hriechu. Práve naopak. V *De baptismo* , aby boli tí, ktorí sviatosti zneužívajú, napravení a potrestaní. Odmieta však spolu s chorobou rozsekať celé telo a spolu s hriešnikom odsúdiť aj Kristov dar.

A od krstu sme sa dostali priamo ku kňazstvu

Doteraz bola reč predovšetkým o krste. Augustín však svoju zásadu výslovne preniesol aj na svätenie.

porovnáva V prvej knihe *De baptismo contra Donatistas* krst so svätením. Tak ako pokrstený človek odchodom z jednoty Cirkvi nestráca prijatý krst, ani vysvätený človek odchodom z jednoty automaticky nestráca to, čo prijal svätením.

vyvodzuje A z toho praktický dôsledok, ktorý nás už privádza veľmi blízko k Damianimu: keď sa vysvätení ľudia po svojom odlúčení vracajú do katolíckej jednoty, **nie sú znovu vysvätení**.
rozlišuje Augustín následne samotné svätenie od práva vykonávať službu. Cirkev môže rozhodnúť, že navrátený klerik bude znovu slúžiť, ak je to pre Cirkev prospešné. Môže rozhodnúť aj opačne. No ani zákaz výkonu služby neznamená, že prijaté svätenie zmizlo.

Tu už máme základné rozlíšenie, na ktorom bude o stáročia neskôr stáť *Liber Gratissimus*: **sviatosť nie je totožná s úradom ani s právom vykonávať službu a hriech či rozkol človeka automaticky nevymazávajú Boží dar, ktorý platne prijal.** Keď *rekapituluje* preto Kongregácia pre náuku viery tento starokresťanský vývoj, vedie líniu od pápeža Štefana cez Arles až k Augustínovi a zdôrazňuje princíp, že platnosť sviatosti nemožno jednoducho urobiť závislou od osobnej svätosti vysluhovateľa.

Takmer sedem storočí pred svätým Petrom Damianim bol teda základ už položený. Damiani nezačínal na prázdnej strane. Pred ním stáli Cyprián so svojou silnou námietkou, rímska prax, koncily, Optát a predovšetkým Augustínova odpoveď donatistom. Príbeh sa však ešte neskončil. Zostávala otázka, čo sa stane, keď sa tento princíp nebude skúšať iba na krste heretikov, ale na exkomunikovaných biskupoch, sporných svätení ach, reordináciách a napokon na simónii, ktorá zachváti veľkú časť stredovekej Cirkvi.

A práve tam sa začne druhá časť.

URL adresa článku:
https://christianitas.sk/pred-liber-gratissimus-1-cast-od-cypriana-k-augustinovi-ako-cirkev-rozlisovala-platnost-svatosti-od-svatosti-sluzobnika/